

Visita del Bisbe Paholac (1314)

Pasqual Boira i Muñoz - Xavier Esteller i Bellés

LA VISITA PASTORAL DEL BISBE PAHOLAC

A LES COVES DE VINROMÀ

EL 23 DE NOVEMBRE DE 1314

Com solc fer moltes vegades, en una de les meues visites a la llibreria Babel, vaig començar a fullejar pels prestatges per tal de veure si observava alguna cosa interessant, i prompte em va cridar l'atenció un llibre editat per la Diputació de Castelló titulat "La visita pastoral a la diòcesis de Tortosa del obispo Paholac, 1314", el qual era la tesi de llicenciatura de Mª Teresa García Egea.

I dic em va cridar l'atenció per dos motius. En primer lloc, perquè sabia qui era el bisbe Paholac, de qui vaig parlar breument en el número 51 de Tossal Gros, en un article sobre la festa de Sant Antoni (ja que fou precisament aquest bisbe morellà qui la va introduir i popularitzar): "A les nostres comarques [la festa de sant Antoni] ens vingué amb la Reconquesta, i el morellà Francesc Paholac, bisbe de Tortosa, escampà aquesta festa per tota la diòcesi a partir de l'any 1311". En segon lloc, sobretot, perquè podia contenir informació (i així fou, en efecte) sobre el nostre poble -les Coves de Vinromà-, que sempre ha pertanyut (i continua pertanyent) a la diòcesi de Tortosa.

Així doncs, el vaig adquirir i vaig decidir de seleccionar per als lectors i lectores de Tossal Gros la informació -crec que interessant- que hi exposem. A continuació, després de llegir tota la introducció, vaig requerir l'ajuda del meu company i bon amic Xavi Esteller per a la traducció del text llatí, la qual cosa li agraiesc des d'aquestes pàgines.

El llibre consisteix fonamentalment en la recopilació i transcripció en llatí del manuscrit que conté les actes de la visita pastoral que el bisbe de Tortosa, D. Francisco Paholac, va fer a tots els pobles de la diòcesi entre agost de 1314 i març de 1316. Es tracta d'un dels manuscrits més antics de la cristiandat, ja que sols és onze anys posterior al de la visita de Ponç de Gualba, de Barcelona (1303), considerat probablement el més antic d'Europa; així ho fa constar Mª Teresa García Egea en la introducció del seu llibre.

El que féu el bisbe Paholac va ser elaborar una mena de qüestionari amb dues parts, que serà l'eix sobre el qual girarà l'interrogatori en arribar a cada poble de la seua diòcesi. La primera (titulada *contra clergues*) consta de 19 preguntes, a través de les quals tracta de conèixer la moralitat dels clergues i l'acompliment del seu ministeri sacerdotal. Les preguntes es refereixen als següents temes o articles:

- I. Residència personal del rector.
- II. Documentació que acredite la seua ordenació.
- III. Promoció concedida dins de l'any en què obtingué la col·laboració.
- IV. Mort d'algun feligrés sense haver rebut la confessió, la comunió o la unció de malalts, per negligència del rector o del vicari.
- V. A quins usos destina els ingressos econòmics de l'església.
- VI. Església ben dotada de llibres i ornaments litúrgics.
- VII. Servidors idonis i habituals que atenen el servei de l'església.
- VIII. Deure de l'hospitalitat.

IX. Honestedat en la manera de vestir, d'usar l'hàbit talar i també a l'hora de mostrar la tonsura.

- X. Pecats de blasfèmia, homicidi, sortilegi o sacrilegi.
- XI. Pecats d'heretgia, creences herètiques, ocultisme, etc.
- XII. Pecat de concubinatge.
- XIII. Jugador públic, de jocs d'atzar o de daus.
- XIV. Negociant o usurer públic.
- XV. Simoníac (és a dir, si compra i/o ven coses sagrades) amb el seu orde sacerdotal, amb el benefici eclesiàstic o negocia amb l'administració de sacraments.

XVI. Correcta celebració de l'ofici diví des del càntic del gradual fins al completori.

- XVII. Lletres dimissòries del bisbe exhibides pel vicari.
- XVIII. Cura d'ànimes encomanada pel bisbe al vicari.
- XIX. Fills del rector, del vicari o d'un altre prevere actuant a l'altar.

La segona part (titulada *contra laics*) consta d'onze preguntes, amb les quals intenta conèixer la moralitat dels fidels, les seues relacions amb la parròquia i l'acompliment de les seues obligacions com a cristians. Aquestes qüestions es refereixen als següents temes o articles:

- I. Estat civil i pràctica del concubinatge.
- II. Casats que no cohabitaven amb la seua pròpia esposa.
- III. Unions matrimonials en distints graus de consanguinitat, afinitat o filiació espiritual.
- IV. Pecat d'usura pública o canvis injusts.
- V. Pecat de maledicció, sacrilegi, sortilegi, visita als endevins, etc.
- VI. Pecat d'heretgia o creences herètiques.
- VII. Celebració de vigílies deshonestes a l'església, amb balls o reunions.
- VIII. Observança de les festes de precepte i dels dejunis.
- IX. Acompliment dels llegats devots.
- X. Acompliment del pagament de delmes i primícies.
- XI. Correccions que es farien entre el poble o entre el clercat.

En cada poble, per tant, el bisbe interroga les seues autoritats, seguint el qüestionari, sobre el comportament tant dels clergues com dels laics. Qui hi respon és el rector o, si no n'hi ha, el vicari. El bisbe, en tenir les dues versions, pot obtenir una visió més completa de la situació de cada poble.

Després de l'anàlisi de la situació, imposa les penes, les correccions o les amonestacions corresponents i crida els acusats per tal d'aplicar la sanció que escau o, si convé, procedir a l'absolució. És per això que els personatges esmentats en la primera part apareixen en les amonestacions posteriors.

En el cas que ens ocupa (el nostre poble: les Coves de Vinromà), podem deduir que no hi ha problemes greus entre els clergues, i que allò que resulta més condemnable és l'excessiva afició al joc que té el vicari. No cap dels interrogats comenta res sobre els mals que habitualment afectaven l'església aleshores (concubinatge dels clergues, fills tinguts d'aquestes relacions, pràctica de la usura, cobrament de diners per celebrar certs oficis, etc.), llevat del joc.

En canvi, pel que fa als laics, sí que hi apareixen molts actes que estan mal vistos per l'Església i la societat en general. Crida